

آشنایی با انواع آزمون در حوزه علوم رفتاری

در واژه‌نامه تخصصی (ترمینولوژی) آموزش و پرورش در خصوص معنی واژه **آزمون/examination**؛ **test**؛ **exam** آمده است: ابزار استاندارد یا هر وسیله علمی و هنجار شده‌ای که در آن، آزمودنی‌ها با تعدادی سؤال‌های همخوان و هماهنگ به انجام فعالیت‌های عملی مشابه وادار می‌شوند تا در نتیجه آن، میزان یادگیری، صلاحیت‌ها و توانایی‌های افراد شرکت‌کننده در آزمون با مقایسه کمی به دست آید. آزمون، بخشی از اندازه‌گیری یا سنجش است که نتایج آن معمولاً به صورت کمی و عددی نشان داده می‌شود؛ بنابراین تفاوت میان «ارزشیابی» با «اندازه‌گیری»، درباره آزمون نیز صدق می‌کند.

وسيله يا روش نظام‌دار براي اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار، مجموعه پرسش‌های چند گزینه‌ای، آزمایش، امتحان، محک، تجربه .

آزمون اختصاصی: special test/نوعی آزمون سراسری است که محتوای سؤال‌های آن از دروس تخصصی رشته‌های تحصیلی دوره آموزش متوسطه انتخاب و توسط سازمان سنجش و آموزش کشور برگزار می‌شود .

آزمون ویژه، آزمون خاص، آزمون تخصصی.

آزمون استعداد شغلی: vocational aptitude test/نوعی آزمون برای سنجش مجموعه‌ای از علائق، توانایی‌ها و گرایش‌های شغلی که در فرهنگ سازمانی آن محیط و در موقعیت‌های مختلف، مورد نیاز و بالارزش تلقی می‌شود .

آزمون استعدادهای پایه: basic skills test/نوعی آزمون برای سنجش مجموعه‌ای از توانمندی‌ها و مهارت‌های عمومی و اساسی که در فرهنگ‌های خاص و در موقعیت‌های مختلف، با ارزش به شمار می‌رود. استعداد کلامی، از جمله مهارت‌های عمومی پایه است که در بیشتر موقعیت‌ها کاربرد و نقش اساسی دارد .

آزمون استعدادهای عمومی یا اصلی

آزمون استعدادهای تحصیلی: SAT [scholastic aptitude test]/آزمونی شبیه آزمون‌های هوش برای اندازه‌گیری طیف وسیعی از استعدادها و توانایی‌های یادگیری در زمینه‌های علمی و آموزشی، تشخیص موفقیت و پیش‌بینی میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. این آزمون، توانایی یا آمادگی شخص برای انجام کارهایی که در پیش دارد، بدون ارتباط با معلومات جاری او نظیر درک مکالمه‌ای، استدلال کلی، فنی، مکانیکی، سرعت ادراک و دانش، استعداد انجام یک فعالیت ویژه مانند موسیقی، توانمندی‌ها و استعدادهای حرفه‌ای مانند حقوقی، پزشکی و توانایی‌های خاص نظیر منشی‌گری، نویسندگی و توانایی‌های فرد در یک فعالیت خاص را پیش‌بینی می‌کند.

آزمون استعداد ممکن است برای طبقه‌بندی دانش‌آموزان به گروه‌های همگن برای مقاصد و برنامه‌های آموزشی خاص یا کمک به دانش‌آموزان و راهنمایی آنان در انتخاب رشته‌هایی که احتمال موفقیت‌شان در آنها بیشتر است نیز به کار رود؛ این آزمون در مشاوره تحصیلی و شغلی نیز به میزان وسیعی به کار برده شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

آزمون انطباق/conformance؛ **conformity test**/نوعی آزمون برای مطابقت عملکرد یک دستگاه یا عملکرد فرد با استانداردهای تعیین‌شده.

آزمون سازگاری

آزمون آلفا: alpha test /نوعی آزمون کلامی که از لغات، کلمات مترادف، متضاد و ... تشکیل شده و از آزمون‌های هوش محسوب می‌شود. در ابتدا به کمک این آزمون، هوش سربازانی که سواد خواندن و نوشتن داشتند، سنجیده می‌شد ولی امروزه، هم برای بزرگسالان و هم برای کودکان عادی به کار می‌رود که اجرای دستورها، مسائل ریاضی، قضاوت عملی و مترادف‌ها و متضادها، برخی از محورهای اصلی این آزمون است.

آزمون بتا: beta test /نوعی آزمون غیرکلامی برای بزرگسالان بی‌سواد که از مازها، تکمیل تصاویر، رمزنویسی و نظایر آن تشکیل شده است. در ابتدا به کمک این آزمون، سربازان بی‌سواد را می‌آزمودند ولی بعدها در آمریکا مورد تجدید نظر قرار گرفت و بر حسب سن، درجه‌بندی شده این آزمون از ۷ سری تمرین تصویری تشکیل شده است. دستورالعمل‌ها به کمک حرکات و با استفاده از تخته سیاه ارائه می‌شود و کیفیت انجام تمرین‌ها به شرح زیر است:

آزمودنی‌ها باید کوتاه‌ترین مسیر خروج از ماز را نشان دهند، تعداد مکعب‌های موجود در هر تصویر را مشخص کنند، سری OX را در خانه‌های سفید ادامه دهند، با در نظر گرفتن ردیف بالا، علائم لازم را در زیر اعداد بنویسند، زیر اعدادی که عیناً مثل هم هستند خط بکشند، قسمت‌های ناقص تصویر را تکمیل کنند و با استفاده از اجزای کوچک، شیوه درست کردن مربع کامل را نشان دهند.

آزمون پایانی/exam: final test /نوعی آزمون که در پایان هر فعالیت برگزار می‌شود و آنچه را که شخص تقریباً به آن رسیده است، اندازه‌گیری می‌کند و نشان می‌دهد که فرد در آخرین مرحله از انجام کار و اجرای آزمون قادر به انجام چه کارها و ارائه چه اطلاعاتی است.

آزمون پیشرفت تحصیلی: achievement test /نوعی از آزمون‌های توانایی مثل آزمون ریاضیات، تاریخ، زبان، روانشناسی و طرح‌ریزی و ... که برای سنجش و ارزیابی میزان دانش، اطلاعات، معلومات و مهارت‌های یک دانش‌آموز ساخته شده و نشان می‌دهد که فرد تا لحظه اجرای آزمون قادر به انجام چه کارها و ارائه چه اطلاعاتی است.

آزمون پایانی، آزمون موفقیت

آزمون تغییر رشته/track change test: field change /نوعی از آزمون تشخیصی که برای سنجش میزان اطلاعات و دانش داوطلبان و علاقه‌مندان تغییر رشته برگزار می‌شود و نشان می‌دهد آیا فرد توانایی، شایستگی و شرایط انتخاب رشته مورد علاقه خود را دارد یا نه.

آزمون توانایی/competency test: ability /نوعی آزمون که با استفاده از آن می‌توان نوع مهارت و میزان توانایی انجام فعالیت‌های خاص افراد را تعیین کرد. آزمون‌های توانایی به نوبه خود به دو دسته «آزمون‌های استعداد» و «آزمون‌های پیشرفت تحصیلی» تقسیم می‌شود. در آزمون‌های توانایی، از آزمون‌شونده خواسته می‌شود تا حداکثر کوشش خود را به کار گیرد و آنچه را که از او خواسته شده است به بهترین صورت انجام دهد.

آزمون صلاحیت یا شایستگی

آزمون توانمندی‌های عمومی: general competency test /نوعی آزمون که برای سنجش میزان اطلاعات و معلومات پایه، نگرش‌ها، علائق، رغبت‌ها، استعدادهای ذهنی، خلاقیت، قدرت تصمیم‌گیری و رهبری افراد و نظایر آن به کار می‌رود.

آزمون صلاحیت یا شایستگی‌های پایه.

آزمون جامع: comprehensive exam/امتحان جامع

آزمون سراسری high-stakes test/؛ university entrance exam کلیه آزمون‌هایی (از قبیل آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور) که جنبه ملی دارند و با سؤالاتی یکسان، طبق برنامه معین و به صورت همگانی و هماهنگ، با مسئولیت و هماهنگی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی یا وزارت آموزش و پرورش یا دانشگاه آزاد اسلامی، در سراسر کشور برگزار می‌شود.

آزمون صلاحیت competency test/؛ qualification آزمونی که به منظور تعیین میزان هوش، توانمندی‌ها، تخصص و شایستگی‌های افراد برگزار می‌شود. نتایج این آزمون مبنای طبقه‌بندی این هوش است و برای کنترل توزیع کیفی منابع انسانی، بر اساس صلاحیت و توانمندی آنان در بخش‌های مختلف به کار می‌رود.

آزمون شایستگی

آزمون عمومی: general test/نوعی آزمون سراسری که محتوای سؤالات آن از دروس عمومی رشته‌های مختلف تحصیلی دوره آموزش متوسطه طراحی و توسط سازمان سنجش و آموزش کشور برگزار می‌شود.

آزمون دروس مشترک

آزمون عینی: objective test/نوعی از آزمون‌های چند گزینه‌ای استاندارد و مستقل از داوری‌های افراد که نتیجه اندازه‌گیری به وسیله آزمون است. به عبارت دیگر نمره دادن به سؤال‌های آزمون، مستقل از قضاوت‌ها و نظرهای شخصی طراح و مجری آزمون است و مخاطبان باید یکی از گزینه‌های صحیح را از میان چند گزینه انتخاب کنند.

آزمون استاندارد

آزمون معلومات: general information test/ آزمونی که نتایج آن نشان می‌دهد، فرد چه میزان اطلاعات، آگاهی‌ها و مهارت‌های خاص و مورد نظر را کسب کرده است .

آزمون اطلاعات

آزمون ورودی: entrance exam/ نوعی آزمون که قبل از آغاز فرایند آزمایشی یا فرایند مورد نظر از مخاطبان به عمل می‌آید تا میزان اطلاعات، آموخته‌ها و توانایی‌های قبلی آنان سنجیده شود .

پیش‌آزمون، امتحان یا ارزشیابی آغازین.

آزمون مجدد: retest/ مرحله‌ای از آزمون که برای اطمینان از صحت فرایند و نتیجه آن، برای دومی یا چندمین بار برگزار می‌شود .

آزمون دوباره

آزمون‌های استاندارد: standard tests/standardized tests آزمون‌های مستقل از قضاوت و نظرات شخصی که بر اساس اصول منظم علمی و فنی و با استفاده از نمونه‌های بزرگ دانش‌آموزان و اغلب به وسیله مؤسسات یا بنگاه‌های آزمون‌سازی تخصصی (دولتی یا خصوصی) یا مراکز آموزش عالی و علمی برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی یا مقاصد ارزشیابی دوره‌های تحصیلی تهیه و توزیع می‌شود؛ در این نوع آزمون‌ها، ملاک نسبی، اندازه‌گیری برای تبدیل نمره‌های خام به نمره‌های میزان شده مورد استفاده قرار می‌گیرد. آزمون میزان شده، داده‌هایی در مورد اعتبار و پایایی آزمون فراهم و برای اجرا، نمره‌گذاری و نیز جدولی را برای تبدیل نمره‌های خام به نمره‌های میزان شده ارائه می‌کند .

آزمون‌های میزان شده یا عینی که در مقایسه با آزمون‌های معلم ساخته، به زمان و تخصص بیشتری نیاز دارد؛ این نوع آزمون‌ها، ویژگی‌های اختصاصی کلاس‌ها و مدارس خاص را نادیده می‌گیرند و به وجوه مشترک محتوای درس مناطق مختلف تکیه می‌کنند.

آزمون‌های عینی، میزان شده یا آزمون‌های معیار.

آزمون‌های استخدامی: employment test/ نوعی آزمون حاوی مجموعه‌ای از پرسش‌ها و تمرین‌های عملی برای تعیین میزان هوش، توانمندی‌ها، شایستگی‌ها و صلاحیت بالفعل و بالقوه و نیز اندازه‌گیری میزان تناسب داوطلبان استخدام با کارها و مشاغل معینی است که افراد برای انجام دادن آن در نظر گرفته شده است .

آزمون‌های جنب نیرو

آزمون‌های استخدامی ادواری: cyclic/periodic/employment tests نوعی آزمون یا فرایند سنجش دقیق‌تر توانمندی‌ها و صلاحیت‌های عمومی داوطلبان استخدام در سازمان‌ها و ادارات دولتی برای مشاغل هم‌سنخ، به صورت دوره‌ای، متمرکز و در فواصل زمانی معین.

آزمون‌های تخصصی: special/ specialized tests/ آزمون‌هایی که به منظور سنجش میزان مهارت، دانش فنی و به‌گزینی متقاضیان در رشته شغلی مربوط و مورد نیاز، طراحی و برگزار می‌شود.

آزمون‌های مهارتی

آزمون‌های عملکردی/functional tests؛ **performance**: نوعی آزمون مبتنی بر مهارت که در مدارس، با مسئولیت مستقیم معلم یا مربی برگزار می‌شود و ناظر بر مشاهده فعالیت‌ها، ارزیابی تکالیف محوله یا داوطلبانه، فرآیند و نتایج یادگیری دانش‌آموزان است که مهارت در استفاده از شیوه‌های اجرایی، تولید فرآورده‌ها و فرآیندها را نیز شامل می‌شود.

آزمون کارکردی، وظیفه‌ای یا اجرایی

آزمون‌های عملی/practical tests: آزمون‌های مهارتی که معمولاً با مسئولیت دستگاه اجرایی مربوط و هماهنگی سازمان‌های ذیربط، برای سنجش توانمندی‌های فیزیکی و مهارت‌های فنی مورد نیاز مشاغل، برگزار می‌شود.

آزمون‌های مهارتی

آزمون‌های مداد - کاغذی: paper based tests /نوعی آزمون که در آن مجموعه‌ای از پرسش‌های کتبی در اختیار دانش‌آموزان یا آزمون‌شوندگان قرار می‌گیرد و آنان برای انجام دادن آزمون نیاز به مداد و کاغذ دارند و باید به صورت نوشتاری به پرسش‌ها پاسخ دهند.

آزمون‌های معلم‌ساخته: teacher-made tests /نوعی آزمون و اقدامات مشابه دیگری است که مراحل طراحی، ساخت و اجرای آن با مسئولیت معلم یا معلمان یک مدرسه برای ارزیابی میزان آموخته‌ها، توانمندی‌ها و سنجش میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یا گروه خاصی از دانش‌آموزان انجام می‌شود.

آزمون‌های مهارت: skill tests /نوعی آزمون دو مرحله‌ای (کتبی و عملی) که در پایان هر دوره آموزشی یا فعالیت، به منظور سنجش و اندازه‌گیری توانمندی‌ها و مهارت‌های کسب شده کارآموزان، به عمل می‌آید و منجر به صدور گواهینامه مهارت می‌شود.

آزمون‌های هوش: intelligence tests /نوعی از آزمون‌های استاندارد که یا هر ابزار هنجار شده‌ای که برای سنجش و اندازه‌گیری میزان دانش، استعداد و قابلیت‌های هوش کلامی و عملی یا مجموعه‌ای از توانایی‌های نسبتاً مستقل فرد به کار می‌رود. نمره‌ای که فرد در این آزمون به دست می‌آورد، نمایانگر میزان هوش است.